

судового та правового захисту, що сприяють створенню умов для гармонійного співіснування громадян.

Однак реалізація цих цінностей залишається складним завданням, яке вимагає постійної уваги з боку держави, громадянського суспільства та кожної особи. У сучасному світі, де виклики свободи й гідності стають дедалі складнішими, їх захист є не лише обов'язком держави, але й необхідною умовою для збереження миру, демократії та соціальної справедливості.

Таким чином, свобода й гідність виступають не лише конституційними категоріями, але й життєвими принципами, що забезпечують стабільність, гармонію та процвітання українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. В. Кичун. Від свободи як конституційної цінності до демократії та прогресу. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/kychun_v._vid_svobody_yak_konstytuciynoyi_cinnosti_do_demokratiyi_ta_progresu.pdf
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (повний текст). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>
4. Підручник з Громадянської освіти. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/vasilkiv-civil-education-10-class-2018/7.php>

Гнатенко Каріна Олександрівна,
здобувач вищої освіти бакалавра ННПП
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тригубенко Галина Василівна
доцент кафедри конституційного права
ННПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Права людини — це невід'ємні можливості, що належать кожній особі від народження. Вони є фундаментальною цінністю, на якій ґрунтується демократичне суспільство. Україна, як держава, що прагне до європейської інтеграції, поставила перед собою завдання забезпечити ефективний захист прав і свобод кожної особи. Проте складна політична, економічна та соціальна ситуація створює низку проблем

на шляху до реалізації цих цілей [1, с. 344].

Права і свободи людини є фундаментальною категорією конституційного права, що відображає основоположні цінності суспільства та держави. Вони є невід'ємними й універсальними, що свідчить про їх природний характер і визначає їх пріоритетність у системі правових норм. У конституційно-правовому вимірі права і свободи людини виступають базовим елементом, навколо якого формуються правові інститути та механізми державного регулювання. Конституційне право, закріплюючи права і свободи в основному законі, надає їм особливого статусу, що забезпечує їхній захист та реалізацію в умовах державного устрою. Таким чином, поняття прав і свобод людини в конституційно-правовому аспекті відображає загальнолюдські ідеали справедливості, рівності та гідності, а також визначає механізми їх забезпечення та гарантування на рівні держави. Конституційний захист прав і свобод людини ґрунтується на низці принципів, які відображають сутність і спрямованість правової системи. Перш за все, принцип верховенства права забезпечує пріоритет прав людини над державними інтересами, що вимагає від держави визнання, поваги і захисту цих прав. Принцип непорушності прав і свобод людини означає, що вони не можуть бути скасовані чи обмежені без відповідної правової підстави, а будь-які дії державних органів повинні ґрунтуватися на законі. Принцип рівності та недискримінації є основою конституційного захисту, забезпечуючи рівні можливості для реалізації прав і свобод незалежно від будь-яких ознак. Принцип пропорційності гарантує, що обмеження прав і свобод можуть бути встановлені лише в тому обсязі, який є необхідним і виправданим у демократичному суспільстві. Ці принципи у сукупності створюють надійний фундамент для ефективного конституційного захисту прав і свобод людини, забезпечуючи їх реалізацію та захист у правовому полі держави.

Тема захисту прав людини в Україні є ключовою для побудови справедливого, демократичного суспільства, яке поважає права та свободи кожного громадянина. Сучасні проблеми змушують країну працювати над удосконаленням правових механізмів та інституцій, які відповідають за дотримання прав людини, а також над зміцненням їхньої незалежності та ефективності.

Захист прав людини в Україні на сьогодні вимагає комплексного підходу. Окупація Автономної Республіки Крим, низки східних і південних областей спричиняє порушення основних прав, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканність, безпеку, справедливий суд тощо, створюючи додаткові труднощі для людей, які опиняються у статусі переселенців, біженців, військовополонених, зниклих безвісти. Так, збройний конфлікт і супутні процеси призводять до появи великої кількості внутрішньо переміщених осіб, що потребують належного забезпечення житлом, працевлаштування, медичних і соціальних послуг. Сучасні проблеми в сфері свободи слова і права на інформацію також залишаються надзвичайно важливими, оскільки демократичне суспільство не може функціонувати без дотримання цих прав. Проте в умовах війни держава стикається з необхідністю захищати національну безпеку, що породжує питання щодо

збалансування між правом громадян на інформацію та безпекою. Розвиток і підтримка інституційних механізмів захисту прав людини, таких як омбудсмен, а також діяльність правозахисних організацій є ще одним напрямом, де важливими залишаються питання фінансування, незалежності та ефективності. Успішна реформа правової та інституційної системи передбачає також посилення прозорості та підзвітності правоохоронних та судових органів, що дозволить зміцнити довіру громадян до цих інституцій і забезпечити захист прав людини на всіх рівнях [2]. Конституція України, зокрема в статті 3, чітко закріплює, що найвищою соціальною цінністю визнаються особа, її життя, здоров'я, честь та гідність. Права та свободи людини визначають напрямок та зміст діяльності держави і не підлягають обмеженням, за винятком ситуацій, передбачених самою Конституцією України. В умовах війни та військових дій держава зіштовхується з численними питаннями, які потребують швидкого вирішення. Порушення прав військових і цивільних осіб, питання зниклих безвісти, проблема катувань, нелюдського поводження, захист прав полонених і біженців – все це нагальні завдання, що стоять перед Україною. Одночасно важливо не лише захищати права людини під час конфлікту, а й створювати стратегії для мирного часу, що передбачає як відновлення, так і забезпечення сталого розвитку. Забезпечувати рівність перед законом та підвищувати ефективність правоохоронних органів. Для досягнення цих цілей необхідна широка підтримка міжнародної спільноти, яка може надати як консультативну, так і фінансову допомогу для реалізації реформ. Залучення міжнародного досвіду допомагає створювати кращі практики захисту прав людини, а співпраця з міжнародними організаціями є запорукою дотримання міжнародних стандартів. Не менш важливим є формування в суспільстві культури поваги до прав людини та розвитку правової свідомості громадян.

Захист прав людини в Україні – це не лише внутрішнє завдання, а й частина євроінтеграційного шляху, який вимагає від держави дотримання міжнародних норм і стандартів у сфері прав людини. Сучасне українське суспільство переживає етап глибокого усвідомлення прав і свобод людини, який можна розглядати як початок духовного відродження України. Сама ідеологія прав стає більш загально визнаною та затребуваною у державному і суспільному житті. Під кутом зору даної ідеології відбувається переоцінка поглядів на історичне минуле та формується проєкція на майбутнє України.

Захист прав людини в Україні є ключовим завданням, від вирішення якого залежить побудова справедливого демократичного суспільства. Сучасні виклики, спричинені військовим конфліктом, створюють суттєві перешкоди у реалізації основоположних прав у різних сферах. Особливої уваги потребують окремі категорії населення, які опинилися в умовах критичних обмежень своїх прав. Задля подолання цих викликів необхідно забезпечити ефективне функціонування всієї системи державних органів, а особливо судових і правоохоронних. Важливою складовою є діяльність омбудсмена, правозахисних неурядових організацій та міжнародна співпраця, що сприяє дотриманню високих стандартів захисту прав і свобод. Крім того, держава повинна працювати над посиленням правової освіти

населення, підвищенням правової свідомості та формуванням культури поваги до прав людини. Це стане основою для створення умов, у яких права людини будуть визнаватись і захищатись незалежно від обставин. Залучення міжнародного досвіду та адаптація європейських стандартів до українських реалій дозволять забезпечити ефективне правове регулювання і реалізацію прав людини. Успішна інтеграція України до європейської спільноти можлива лише за умови дотримання принципів верховенства права, рівності, недискримінації та пропорційності у обмеженні прав і свобод.

Таким чином, вирішення зазначених питань сприятиме зміцненню довіри громадян до державних інституцій, формуванню соціальної стабільності, а також створенню умов для сталого розвитку суспільства. Захист прав людини є не лише викликом, але й можливістю для духовного та правового відродження України, що підкреслює її готовність до європейського майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Конституційно-правові засади захисту прав і свобод людини. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 41/2024. С. 344. Автор. кол.: Забродський Г.Е., Борщевський Н.Р., Бабій А.М., Проданчук В.П., Городецький О.О., Гузела Н.М.. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/1290-Article%20Text-1985-1-10-20240921.pdf>

Головко Олександр Віталійович,
здобувач вищої освіти бакалавра ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

Чеханюк Леся Володимирівна,
доцент кафедри конституційного права та
прав людини НАВС, кандидат юридичних
наук

КОНСТИТУЦІЙНА ДЕМОКРАТІЯ У ВИКЛИКАХ ВІЙНИ: ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАВ І ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНІ

Конституція України визначає європейську ідентичність українського народу, проголошує незворотність європейського та євроатлантичного курсу, а також декларує прагнення розвивати та зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Обравши європейський напрям розвитку, Україна намагається позиціонувати себе як держава, функціонування якої ґрунтується на принципах конституційної демократії.